

AVUSTURYA'DA AŞIRI SAĞIN MEŞRULAŞMASI THE LEGITIMISATION OF EXTREME RIGHT IN AUSTRIA

Murat AKTAŞ*

Öz

Avusturya'da aşırı sağcı Avusturya Özgürlük Partisi, (FPÖ) ile muhafazakâr Avusturya Halk Partisi (ÖVP) 2017 yılının Aralık ayında koalisyon kurarak iktidara geldiler. 2018 yılının Temmuz başında ise bu koalisyonun başkanı Avrupa Birliği (AB) dönem başkanlığını devr aldı. 1999 seçimlerinde % 26,9 oranında oy alan Jörg Haider yönetimindeki FPÖ koalisyon görüşmelerine başladığında AB ülkeleri buna büyük tepki göstermişti. Ancak 2017 yılındaki koalisyon AB liderleri tarafından normal bir siyasi süreç olarak karşılandı. Peki, nasıl oldu da 18 yıl sonra aynı partilerin koalisyonu normal bir siyasi süreç olarak görülmeye başladı? Üstelik aşırı sağcı ve popülist koalisyonun Başbakanı AB dönem başkanı oldu. Avusturya'da FPÖ'nün iktidara gelişini ve meşrulaşma sürecini ele alan bu çalışma, bu sürecin aynı zamanda göçmen karşıtlığının (göçmenofobi) ve Müslüman karşıtlığının (islamofobinin) meşrulaşması süreci olduğunu bulgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avusturya'da Aşırı Sağ, FPÖ, Haider, Popülizm, İslamofobi.

Abstract

In Austria, the extreme-right Austrian Freedom Party (FPÖ) and the conservative Austrian People's Party (ÖVP) came to power by forming a coalition in December 2017. In July 2018, the prime minister of this coalition took over the rotating EU presidency. In 1999 when the FPÖ, under the leadership of Jörg Haider, had 26.9 % of the vote and began the coalition talks, EU countries severely reacted. However, the coalition in 2017 has been accepted as a normal political process. How then, after 18 years, the coalition of the same parties began to be seen as a normal political process? Moreover, the Prime Minister of this extreme-right and populist coalition has taken the EU's presidency. This study, which addresses legitimization process of the FPÖ in Austria, also finds that this process is also a process of legitimizing of immigration phobia (anti immigration) and islamophobia (anti Islam and anti Muslims).

Keywords: Extreme-right in Austria, FPÖ, Haider, populism, Islamophobia.

1. GİRİŞ

Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında büyük yıkımlar yaşayan ve nüfuslarının önemli bir kısmını kaybeden Batı Avrupa ülkeleri bir daha bu tür acılar ve yıkımlar yaşamamak ve Kıta'da kalıcı bir şekilde barışı tesis etmek için Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kurdular. Bu topluluk daha sonra Avrupa Toplulukları (AT) ve Avrupa Birliği'ne (AB) dönüştü. Böylece milyonlarca insanın öldüğü dünya savaşlarından ders alan Avrupalılar İkinci Dünya Savaşı sonrasında demokrasi, insan hak ve özgürlükleri ve hukuk devletinin geliştiği bir sürece girdiler. Ancak bu süreç uzun sürmedi. Daha İkinci Dünya Savaşı'nı yaşayan tanıklar bile hayatta iken, onu bu savaşlara iten önemli etkenlerden biri olarak görülen aşırı sağ görüşler bu Eski Kıta'da yeniden gelişmeye başladı. Avrupa'da gittikçe güçlenen aşırı sağcı siyasi partiler, adeta bir salgın gibi Kıtanın hemen hemen bütün ülkelerine yayılarak siyasette önemli birer aktör haline geldiler. 1980'lerden itibaren gelişmeye ve alan kazanmaya başlayan aşırı sağcı partiler 1990'lardan itibaren ses getirmeye başladı.

Avusturya'da 1999'da Jörg Haider liderliğindeki Avusturya Özgürlükçü Partisi (Freiheitliche Partei Österreichs-FPÖ) % 26,9 oy alarak ülkenin en çok oy alan ikinci büyük siyasi partisi olması ve Avusturya Halk Partisi (Österreichische Volkspartei-ÖVP) ile koalisyon görüşmelerine başlaması Avrupa'da büyük yankı uyandırdı. Avusturya'da aşırı sağcı bir partinin hükümete girmesi büyük tepkilere neden oldu. Buna rağmen FPÖ koalisyon hükümetinde yer aldı gücünü koruyarak günümüze kadar Avusturya siyasetinin en önemli aktörlerinden biri oldu.

Strache liderliğindeki FPÖ, 15 Ekim 2017 tarihinde yapılan seçimlerde de % 26 oranında oy alarak, % 31,6 oy alan ÖVP ile koalisyon hükümeti kurdu. Üstelik bu aşırı sağcı ve popülist koalisyonun Başbakanı Sebastian Kurz, 1 Temmuz 2018 tarihinde AB dönem başkanlığını devr aldı. Nazi kurumlarında görev almış kadrolar tarafından kurulmuş olan aşırı sağcı FPÖ'nün, 2000 yılında ÖVP ile koalisyon görüşmelerine başlaması Avrupa'da şok etkisi yaratmış ve büyük tepki toplamıştı. Peki, nasıl oldu da 18 yıl sonra aynı partilerin koalisyonu normal bir siyasi süreç olarak görülmeye başladı? Üstelik Müslüman ve göçmen karşıtı hatta zaman zaman AB karşıtı politikalar savunan aşırı sağcı ve milliyetçi muhafazakar popülist koalisyonun Başbakanı AB'nin dönem başkanlığını devr aldı. Avrupa'da aşırı sağ partilerin iktidara gelmesi artık normal mi karşılanıyor? FPÖ'nün siyasi geçmişi ve kadroları yeterince tanınmıyor muydu? Kurucuları arasında SS Subaylarının olduğu FPÖ aşırı sağcı görüşlerini terk mi etti?

* Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, muratmha@hotmail.com.

2. AVUSTURYALI KİMLİĞİ VE AŞIRI SAĞ

Çok etnikli Habsburg imparatorluğunun merkezinde ve Avrupa'nın kesişme noktasında bulunan Avusturya, coğrafi konumu nedeniyle, 19. yüzyıldan beri sağcı ideolojilerin merkezi olmuştur. FPÖ, bugün Avrupa çapında aşırı sağcı ve popülist hareketlerin ortak bir özelliği olan retorik stratejiler ve göçmenlere yüklenme taktiklerini geliştirerek bu konulara öncülük etti. İslam'ı Avrupalı kimliği ve değerlerine karşı varoluşsal bir tehdit olarak kabul ettirmede büyük rol oynayan FPÖ sadece Avusturya'da değil aynı zamanda birçok Avrupa ülkesinde buna öncülük yaptı. FPÖ aynı zamanda Almanya'da Alternative für Deutschland'ın (AfD) hızla büyümesini de büyük ölçüde etkiledi (Karnitschnig, 2016).

Alman nasyonal sosyalist (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei-NSDAP) hareketinden önemli ölçüde etkilenerek gelişen Avusturya aşırı sağcı hareketi çalkantılı bir ideolojik değişim ve dönüşüm sürecinden geçerek günümüze geldi. Temel ideolojik referansları değişmesine rağmen bu hareket kesintisiz bir şekilde tarihsel bir süreklilik içerisinde gelişerek günümüze geldi. Bu siyasi hareket genel olarak liderlerini ve yönetici kadrolarını adanmış milliyetçi sağcı gençlik hareketlerinden edinerek gelişti. Örneğin Jörg Haider; Burschenschaft Sylvania, Heinz-Christian Strache ise Wiener pennale Burschenschaft Vandalia'ya mensuptu. Geçmiş 19. Yüzyılın ilk yarısına kadar giden bu yapılar, 1848'deki halk hareketlerinde ve başarısız devrimlerinde önemli roller oynadılar. Yarı-aristokratik bir geçmişi olan bu korporatist kültürün ideoloji uğruna kendini adama geleneği ve ruh hali vardır. Başlangıçta özgürlükçü değerler de içeren bu düşünce tarzı ve hareketler, zamanla liberal öğelerini kaybederek, ırkçı, dinci ve anti-semit öğeler koydu. Bu korporatist, erkek egemen siyasi kimlik kültürü, Avusturya aşırı sağını belirleyen önemli faktörlerden biri oldu. Almanya'da ve hatta genel olarak Avrupa'da korporatizm aslında milliyetçidir. Ancak Avusturya'daki bunun ötesinde hep aşırı sağcı oldu. Çünkü Avusturya'daki bu korporatist kültür dağılan bir imparatorluğun, karmaşık bir geçmişin ve travmaların ürünü olarak gelişti (Atikkan, 2017, 11).

Avusturya'da monarşinin sona erme evresinde ulusal kimlik ile monarşi çatışması Almanya'dan çok daha şiddetli olmuş ve böylece Avusturya'da daha radikal milliyetçi bir yapıya bürünmüştür. Karner'e göre; Büyük imparatorluğun elitleri olan Avusturyalılar, 20. Yüzyılda iki kez küçülerek görece önemsiz bir varlığa dönüştüler. Bu inkâr edilemez tarihsel kökene bağlanma bu ülkede aşırı sağcılığın bir toplumsal saygınlık biçimi olmasına olanak sağladı. Bunun yarattığı büyük rahatsızlık ve Avusturya'nın çevresindeki büyük değişiklikler bunu kolayca uyandırabilmekte ve ayaklandırabilmektedir (Karner, 2011,11).

Dolayısıyla Avusturya'daki ulusalcı kimlik kendine özgü büyük savrulmalardan geçerek oluşan garip bir Avusturyacılık üzerinden kendini ifade etmektedir. Aslında aşırı sağın teması olan kültürel kimliği sahiplenen FPÖ de bu kimliğin aşırı ucundaki siyasi hareketi ifade etmektedir. FPÖ'nün bugün kendini ifade ettiği ve savunduğu Avusturyalı kimliği bir dizi dönüşümden geçerek bu günlere geldi. Önce Germen milli davasına dayalı bir kimlik savunan aşırı sağcılar; başlangıçta Almanca konuşan etnik Germen halklarını birleştirmeyi savundu. Daha sonra pozitif milliyetçiliğe yönelen FPÖ, bu kez atalardan kalan kültürel mirası koruma ve yeni kuşaklara aktarma misyonunu benimsedi. Böylece seküler ve muhafazakâr değerlerin çatıştığı garip bir dualite oluştu. Küreselleşme süreci ile birlikte bu kimlik tanımı da değişti. Bu kez dışlama aracına dönüşen kimlik unsuru "yerli" grupların kültürel kimliğini ve çıkarlarını korumak biçiminde sunuldu. Bu süreç Avusturya'nın yerlisi ve yabancıları kavramlarını ortaya çıkardı. Böylece Haiderleşme dışlamanın bir başka adı haline gelmişti. Kendisini Avusturya davasına adadığını iddia eden Haider; "Avusturya bir kültür savaşının içinde. Biz de tartışmanın önderliğini yapmaktayız" diyordu (Atikkan, 2017,113).

Haider'in ölümünden sonra 2012'de aşırı sağcı "Avusturya Kimlik Hareketi" (Identitäre Bewegung Österreich-IBÖ) Örgütü ortaya çıktı. Halen varlığını sürdüren bu örgüt aynı zamanda bazı şiddet olayları gerçekleştirdi. Genel olarak, 21. yüzyılın önemli tüm gelişmelerinde "kimlik" sorusunun önemli bir rol oynadığını savunan bu hareket, ilginç bir şekilde kimliğini etnoçoğulcu olarak tanımlamaktadır. Tüm ulusların kimliklerini koruması gerektiğine inandıklarını ileri süren örgüt dünyayı "biz" ve "öteki" üzerinde okumaktadır. "Biz" ve "diğerleri" ayrımını açıkça yapan örgüt buna karşın ırkçılığa karşı olduğunu ve üyeleri sadece kendi kültürlerini korumak istediklerini ileri sürmektedir (Göç Vakfı, 2017).

Avusturya'da aşırı sağcı hareketlerin kesintisiz bir şekilde bugünlere gelmesindeki en önemli etkenlerden biri ise Nazi dönemindeki sorumluluklarıyla hesaplaşmamış olmasında yatmaktadır. Bu süreklilik onun bu travmadan kurtulmasına da olanak vermemektedir. Böylece aslında bir nevi küllenmemiş geçmişin aşırı sağcı kalıntıları herhangi bir rüzgârda çok kolayca dirilip aşırı uçlara savrulan bir ifade biçimi olarak belirebilmektedir. Daha geniş manada bu rahatsızlık ve kolektif egonun zafiyeti, Avusturyalıları

“öteki”ye düşman olmaya hazırlanmıştır. Bugün artık kimliğini kaybetme endişesinin yerini “öteki”ne ve “yabancı”ya olan düşmanlık almıştır (Karner, 2011, 11).

FPÖ aslında bu karmaşık geçmişin ve travmaların ürünü olarak gelişti. 20. yüzyılın başından itibaren savrulurken, milliyetçi ideolojisini değiştirerek bugünlere gelen FPÖ’nün sicilinde çok karmaşık bir geçmişin yükleri bulunmaktadır. Bu karmaşık geçmişin içinde Nazilerin işlediği suçların cezalandırılmasına karşı çıkanlar, Germen milliyetçiliğine özenenler ve ardından liberal ekonominin promosyonunu yapanlar gibi karmaşık bileşenler vardır. 2013’te yapılan genel seçimler kampanyasında Strache; “İrkçi değilim, Avusturya’yı seviyorum. Yabancıardan nefret etmiyorum” mesajıyla küçük virajlar almaya çalıştı. Pek inandırıcı olmadı ama rahatça siyaset yaparak hedeflediği kitlelere ulaşmayı başardı. Avusturya’da yaşayan Türklerden oy almaya çalışan Sosyal Demokrat politikacıları eleştiren aşırı sağcı siyasetçiler, “Türkleri bu kadar çok seviyorlarsa, Ankara’dan talimat alsınlar” diye düzeysiz polemiklere girdiler. Ve sonuçta son seçimlerde her dört kişiden biri FPÖ’ye oy verdi (Atikkan, 2017, 113).

3. FPÖ’NÜN GEÇMİŞİ

Avusturya, Almanya gibi Nazi geçmişiyle yüzleşen bir ülke olmadığı için biraz kazıyınca Nazi bağlantıları çok kolay su yüzüne çıkıyor (Atikkan, 2017, 111). Bu yüzden FPÖ’nün hikâyesi de aslında bu geçmişle hesaplaşmamış ülkede, varlığını bugüne kadar sürdüren uzun bir tarihi ve geçmişe sahip bir siyasi partinin hikâyesidir. Avusturya’da İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra İkinci Cumhuriyetin kurulmasının hemen ardından kurulan FPÖ, ülkenin en eski ve köklü siyasi partilerinden biridir. Bu yüzden Jeremy Cliffe’in işaret ettiği gibi, aslında Avusturya’da sistem çok uzun yıllar boyunca FPÖ’ye karşı hoşgörülü davrandı (Cliffe, 2016).

Hatta *New York Times* daha ileri giderek, “aşırı sağın Avusturya siyasetinde uzun zamandan beri kurumsal bir yuvaya sahip olduğunu” yazdı (Bieber, 2016). FPÖ’nün tarihine bakıldığında bunun pek de haksız bir iddia olmadığı görülmektedir. Hitler dönemi nasyonal sosyalist hareketin kadroları tarafından kurulmuş olan FPÖ’nün yöneticileri 2000 yılının başına kadar bir iki zig zag dışında Nazi geçmişlerini ve Nazi nostaljilerini inkâr etmediler. Ancak Mudde her ne kadar kuruluşunda eski Naziler yer alsın da FPÖ’nün aslında Jörg Haider’in partinin başına geçmesiyle daha çok liberal yapısından uzaklaşarak aşırı sağ bir partiye dönüştüğünü savunmaktadır (Mudde, 2002, 9).

Avusturya’da Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra güçlenmeye başlayan aşırı sağ, Hitler’in 1933 yılında Almanya’da iktidarı ele geçirmesiyle ülkenin kaderini belirleyen büyük bir siyasi güç olmaya başladı. Avusturyalı nasyonal milliyetçiler, NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter Partei; Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) ile ittifak yapmaktan çekinmedi. 1938’de Nazi birlikleri Avusturya sınırlarını geçip ülkeye yerleşince de nasyonal sosyalistler ülkede iktidarı ele geçirdiler.

Almanya’nın İkinci Dünya Savaşı’nda yenilmesiyle birlikte Avusturya 1945’te müttefiklerin desteği ile bağımsızlığını kazandı ve İkinci Cumhuriyet kuruldu. İlk seçimlere aşırı sağcıların katılmasına izin verilmedi. Ancak 25 Mart 1949’da eski nasyonal sosyalist -Nazi- ve Ne-onazilerin de kuruluşunda yer aldığı Bağımsızların Seçim Partisi (Wahlpartei der Unabhængigen-VdU) kuruldu. Böylece İkinci Dünya Savaşı’nın ertesinde siyasete dönmelerine izin verilen eski Nazilerin içinde yer aldığı bu parti, o yıl yapılan seçimlerde % 11 oranında oy aldı (Boztepe, 1997, ss.95-102).

Avusturya Özgürlükçü Partisi (FPÖ) de, bu Bağımsızların Seçim Partisi, diğer adıyla Bağımsızlar Birliği’nin (Verband der Unabhængigen-VdU) devamı olarak 1955/56’da kuruldu. Böylece FPÖ’nün, kuruluşunda Alman milliyetçileri ve liberallerin yanı sıra Nazi yönetiminde önemli görevlerde bulunmuş bazı kişiler de yer aldı (Mudde, 2002,9). Bunlar aynı zamanda genel başkanlık dâhil parti yönetiminde de önemli görevler aldılar. Aslında diğer partilerde de Nazi döneminde önemli kademelerde görev almış kişiler bulunuyordu fakat FPÖ’deki aşırı sağcı siyasetçilerin diğerlerinden farkı, bu şahıslardan bazılarının aynı görüşleri hala savunuyor olmalarıydı (Hançer, 2005, 39). Örneğin, Partinin ilk lideri Anton Reinthaller, Alman Nasyonal Sosyalist Hükümeti Dışişleri Bakan Yardımcısıydı ve SS’te Tuğgeneralidi. Halefi Friedrich Peter de yine bir SS subayıydı. Partinin önemli kadrolarının hemen hemen hepsi NSDAP’ın eski üyeleri idi (Moreau, 2016; Wodak ve Pelinka, 2002; Stone, 2016).

Bu tarihsel gelişiminden de açıkça görüldüğü gibi aslında FPÖ İkinci Dünya Savaşı’ndan hemen sonra bir siyasi aktör olarak siyaset sahnesinde yerini alan bir partidir. Daha 1957’de FPÖ ve ÖVP Wolfgang Denk’i Cumhurbaşkanı adayı gösterdiler. Denk seçilemedi ama aşırı sağcı bir siyasi parti adınının Cumhurbaşkanı adayı olabilmesi bu hareketlere ve kadrolara meşruiyet sağladı. Böylece bu siyasi hareket 1960’lardan itibaren Avusturya siyasetinin bir bileşeni olmayı başardı. 1963’te FPÖ ile Avusturya Sosyal Demokrat Partisi (SPÖ) arasında bir diyalog başladı. FPÖ-SPÖ ilişkileri 1983-1986 arasında koalisyona dönüştü.

Bu ilişki hatırlandığında aslında SPÖ'nün de FPÖ'nün gelişerek günümüzde önemli bir siyasi aktör olmasında büyük payı olduğu görülecektir. FPÖ kuruluşundan 1986'da Haider'in Partinin başına geçmesine kadarki süre içinde siyasal alanda kendine bir saygınlık kazanmaya çalıştı. Bu durum esasen SPÖ ile ÖVP'nin işine geliyordu. Çünkü bu partiler tek başlarına iktidar olamadıklarında -ki tek başına iktidar olacak kadar oy olmaları çok zor oluyordu- büyük bir koalisyona girmektense FPÖ'nün desteğini alarak hükümet kurmayı kendi çıkarları açısından çok daha karlı görüyorlardı. FPÖ'nün nasyonal sosyalist olması bu noktada bir şey değiştirmiyordu. Nitekim FPÖ 1983-1986 yılları arasında SPÖ iktidarının ortağı oldu.

1986'da Haider'in partinin başına geçmesiyle FPÖ genişleme ve güçlenmeye başladı. Haider'in politikaları genel olarak partinin temel ideolojik yapısını ve politikalarını değiştirmeden toplumun daha geniş kesimlerin ulaşmasıyla başladı. Mevcut düzene karşı olan herkese hitap etmeyi amaçlayan bir çalışma başlatan parti böylece gencinden işçisine, esnaftan kadınlara kadar geniş bir kesime hitap etmeye başladı. FPÖ 1999 seçimlerinde % 26,9 oranında oy alarak 2000 yılında koalisyon hükümetine girdikten sonra artık eskisi gibi diğer partilerin desteğine ihtiyacı kalmadı.

3.1 Jörg Haider Dönemi

FPÖ en büyük siyasi çıkışını Jörg Haider'in genel başkan olmasının ardından yaptı. Haider, 1986'da, FPÖ'nün liderliğini devraldığı anda, FPÖ % 5 civarında oy alan marjinal bir parti olarak görülüyordu. Fakat Haider yönetimi devaldikten birkaç ay sonra odeta modası geçmiş marjinal aşırı sağ partiye dönüşmüş olan FPÖ genç ve dinamik bir harekete dönüştü. Bu başarı büyük oranda başlangıçta Haider'in kişiliği ve liderlik tarzı ile ilgiliydi. Avusturya'nın Bad Goisern Kasabası'nda 1950 yılında doğan Haider'in ebeveynleri de Avusturya Nazi Partisi'nin (DNSAP, NSDAP, Alman Nazi Partisi Avusturya iştiraki) üyesiydi.¹ Viyana Üniversitesi'nde hukuk ve siyaset bilimi eğitimi alan Haider, 1974 yılında aynı üniversitenin hukuk fakültesinde anayasa hukuku bölümünde çalışmaya başlamıştı. 1989'dan beri Karintiya Valisi olarak görev yapan Haider, 1991'de, Nazi Almanyasının politikalarını öven açıklamaları nedeniyle istifaya zorlandı. 14 yıl boyunca parti genel başkanlığı yapan Haider'in liderliğinde FPÖ sürekli gelişerek kurumsallaştı.

Geçmişte FPÖ ile koalisyon kuran Sosyal Demokrat Parti SPÖ tarafından 1986 ve 1997 yılları arasında şansölye Franz Vranitzkys tarafından ve 1991 ile 1995 arasında Başbakan Yardımcısı ÖVP'li Erhard Buseks tarafından bazı önlemlerin alınması yönünde girişimlerde bulunulduysa da bunlar etkili olmadı. Alınan önlemlerin etkili olmamasının altında yatan ana sebeplerden biri aslında her iki partinin de çoğunluğu sağlamak için bu partiye başvurarak bir tür ortaklık oluşturmasında yatıyordu. Bu oyunlar ve taraflar arası temaslara paralel olarak yürüyen tartışmalar sürekli FPÖ'nün meşruiyetini yenilemesini sağlıyordu.

Böylece FPÖ 1986'da Haider yönetiminde girdiği ilk seçimlerde % 9,7 oy aldı. Oysa 1983'te yapılan bir önceki seçimlerde sadece % 5 civarında oy almıştı. Haider yönetimindeki FPÖ, sonraki seçimlerde 1990'da % 16,6 oy aldı. FPÖ Avusturya siyasetinde özellikle de 1990'lardan itibaren eyalet (bölge) ve belediye seçimlerinde en önemli siyasi aktörlerden biri haline geldi (Moreau, 2012). 1994'te % 22,5 oranında oy alarak artık geniş kesimlere hitap eden büyük bir siyasi parti oldu. 1995'te oylarında küçük bir düşüş (% 21,9) görülen parti yeniden oylarını arttırmayı başardı. 1996 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde % 27,6 oy alarak, merkez sağ ve sol partilerle arasındaki mesafeyi kapattı. FPÖ 3 Ekim 1999 yılında girdiği genel seçimlerde % 26,9 oranında oy alarak yalnız ülke içinde değil ülke dışında da büyük yankı uyandırdı.

Bu seçimlerde Sosyal Demokrat Parti (SPÖ) en çok oyu alan parti olmasına rağmen, koalisyon hükümeti Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) ve Avusturya Halk Partisi (ÖVP) tarafından kuruldu. Haider'in seçimlerin ardından koalisyon görüşmelerine başlaması AB ülkeleri ve İsrail'in tepkisiyle karşılaştı. Belçika o zaman AB dönem Başkanlığını yürütmekte olan Portekiz Cumhurbaşkanı yazı yazarak AB dışişleri bakanlarının FPÖ'nün Avusturya'da hükümete katılması ile ilgili özel bir toplantı yapmasını talep etti. Almanya Dışişler Bakanı Joschika Fischer; "Nazi dönemiyle şüpheli ilişkileri olan, açıkça Avrupa karşıtı ve yabancı düşmanı bir siyasi hareket iktidarın parçası oluyor" diyerek sert biçimde tepki gösterdi. Dönemin İsrail Başbakanı Ehud Barak ise "Aşırı sağcı bir partinin Avusturya'da koalisyon hükümetinde yer alması özgür dünyayı dehşete düşürmeli" diyerek Hitler dönemine göndermede bulundu. Ayrıca İsrail, FPÖ'nün koalisyon hükümetinde yer alması durumunda büyükelçisini geri çekmekle tehdit etti (Tran, 2000).

¹ Haider'in anne ve babası da Avusturya Nazi Partisi'ne (DNSAP, NSDAP, Alman Nazi Partisi Avusturya) üyeydi. Babası Robert Haider, henüz on beş yaşında iken 1929'da Hitler'in Nazi Partisi'ne katıldı. Nazi Partisi'nin Avusturya'da yasaklanmasından sonra üyeliğini sürdürdü. Baba Haider, 1940'tan itibaren, İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da Batı ve Doğu Cephelelerinde bir subay olarak savaştı. Birkaç kez yaralandı ve teğmen rütbesiyle Wehrmacht'da taburcu edildi. 1945 yılında, Bund Deutscher Mädel lideri olan, öğretmen Dorothea Rupp ile evlendi. Dorothea Haider'in savaşın sona ermesinin ardından birkaç yıl öğretmenlik yapması yasaklanmıştı. Wikipedia, Jörg Haider, 2018, Erişim Tarihi: Ekim 26, 2018, https://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%B6rg_Haider.

Böylece Haider yönetimindeki FPÖ sadece ülke içinde değil aynı zamanda uluslar arası düzeyde de büyük dikkat çekmeye başladı. ÖVP seçimleri FPÖ'nün gerisinde bitirmiş olmasına rağmen, bir anda gündeme oturan FPÖ lideri Jörg Haider'in yerine -Haider'e gösterilen büyük tepkiler nedeniyle- hükümetin başına ÖVP lideri Wolfgang Schüssel geçti. Karintiya milletvekili seçilmiş olan Jörg Haider, kabinede görev almadı fakat parti lideri olarak istifa da etmedi. Ancak yurt dışından özellikle de AB üyesi ülkelerden gelen tepkiler ile yurtiçinde SPÖ ve Yeşiller tarafından organize edilen protestolarla karşı karşıya kalan FPÖ hükümeti, Avrupa Birliği'nin o dönemdeki diğer üyelerinden bazı yaptırımlara maruz kaldı. Doğal olarak hükümet bu baskının dengelenmesine yardımcı oldu. Bu arada FPÖ de ülke demokrasisine tehdit olmadığını göstermeye çalıştı. FPÖ'nün ülke demokrasisine bir tehdit oluşturmadığına inanıldığında da yaptırımlar kaldırıldı (Nohlen ve Stöver 2010, 1009-1017). Böylece bir AB ülkesinde aşırı sağın iktidarı açıkça ve resmen meşrulaşma sürecine girmiş oldu.

Haider 1990'lar boyunca çok net ve açık bir şekilde aşırı sağcı politikalarını yerel ve bölgesel düzeyde de aktif bir şekilde uygulamaya koyarken, Nazi dönemine duyduğu nostaljiyi de zaman zaman dile getirmekten çekinmedi. Örneğin 1985'te Waffen SS savaş artıklarını öven ve onları kutsayan bir konuşma yaptı. Haider bu kutsamayı 1990'da inkâr etti, bir yıl sonra Nazi askerlerini onurlandıran konuşması nedeniyle istifaya zorlandı. Bu kez Avusturya'daki merkez siyasi partilerini siyasetini Nazi politikalarına benzeterek onları suçladı. İşin daha da ilginç yanı nasyonal sosyalist kadroların kurmuş olduğu bir siyasi partinin gittikçe güçlenmekte olduğu Avusturya, tam da bu yıllarda (1995'te), bir barış projesi olarak kurulmuş olan Avrupa Birliği'ne üye oldu (Aktaş, 2016).

Haider, 1996'da Nazi askerlerini yeniden kutsadı. Düşmanca bir çevrede inançları için ayaklanmış ve bugüne kadar inançlarına sadık kalmış karakterli iyi insanlar olarak tanımladı onları. Haider "Nazi SS askerlerinin onurlandırılması gereken Alman ordusunun bir parçası olduğunu" savundu (Hainsworth, 2008: 15; Morrow, 2000). Ancak Avusturya'daki bu nazist söylemin aktif bir şekilde devam etmesi 1999'a kadar ciddi bir şekilde gündeme getirilmedi. Konun zaman zaman tartışılması ise FPÖ'nün gittikçe normal bir parti olarak varlığını sürdürmesine ve muşruluk kazanmasına hizmet etti.

Daha sonra Avusturya'daki Romanların marjinalize edildiğini ve nasyonal sosyalistlerin "cezalandırma kamplarında" neredeyse tamamen imha edildiğini söyleyen Haider, böylece, Nazi "toplama kampları" nı "cezalandırma kampları" şeklinde tanımladı. Bu arada 27 Eylül 2008'de ORF televizyonunda katıldığı bir programda, dünya bankasının yönetim kurulunu "mafya" olarak tanımlayan Haider, ayrıca, bankacılık suçlarıyla mücadele için banka yöneticilerine çok daha ağır cezaların oluşturulması gerektiğini savundu, (ÖRF, 2008; Wikipedia.org, 2018).

Haider bu Nazi nostaljisine rağmen rahat bir şekilde siyaset yapmaya devam etti ve partisini Avusturya'nın ikinci büyük siyasi partisi yaparak koalisyon hükümetlerine soktu. 1999'da bir televizyon tartışmasında, İkinci Dünya Savaşı'nda Yahudilerin Naziler tarafından sürgün edilmesini, Sudeten Almanların Çekoslovakya'dan sınır dışı edilmesine benzeten Haider, buna karşın Üçüncü Reich dönemini iğrenç bir suç rejimi olarak tanımladı. Haider ayrıca, Avusturya'nın savaşın yedi korkunç yılı boyunca Almanya kadar sorumlu olduğunu da söyledi. Dünyanın en düşük suç oranına sahip ülkelerden biri olan bir ülkede zorlu bir suç kampanyası yürüterek göçmenlerin kriminal insanlar olarak algılanmasını sağladı. Böylece göçmenofobi ve İslamofobi de yavaş yavaş normalleşmeye ve meşrulaşmaya başladı. Aynı zamanda Avrupa Birliği karşıtı politikaları savunan Haider, geçmişte Avusturya'nın AB'ye katılmasını engellemek için mücadele etti. Bunda başarılı olamayan Haider, AB'nin genişlemesine ve ortak para birimine geçişe karşı da kampanya yürüttü (Tran, 2000).

Haider AB konusunda savunduğu politikalarda başarılı olamadı ancak bu süreçte Avusturyalılar ve hatta bazı AB ülkeleri onun yönetimindeki FPÖ'nün aşırı sağcı söylem ve politikalarına alıştılar. Bu durum Avrupa Birliği ülkelerinde bu tarihe kadar görülmemiş bir şeydi. Avusturya'da FPÖ gibi aşırı sağcı hareketlerin geçmişini sorgulayan kamuoyu tartışmaları bu tür aşırı sağcı hareketleri gözden düşürmekten ziyade onları meşrulaştırmaya yaradı (Mammone, 2016). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kesintisiz bir şekilde siyaset yapan FPÖ, özellikle 1980'lerin sonundan itibaren yavaş yavaş Avusturya siyasetinde söylem üstünlüğünü ele geçirmeye başladı. 2000'li yıllara geldiğimizde bu gittikçe belirginleşmeye başladı.

"Özellikle Avrupa'nın mülteci krizini takip eden süreçte Avusturya halkının korku ve endişelerini manipüle ederek taraftarlarının sayısını artırmayı bilen parti Müslümanların ülkedeki görünürlüklerinin artmasıyla da İslamofobik politikaları gündem haline getirmeyi başarmıştır. Bu durumun yansıması olarak uzunca bir dönem kamuoyu yoklamalarında FPÖ'nün birinci parti olarak görünmesi başta ÖVP ve SPÖ olmak üzere diğer partileri telaşlandırmış ve bu partilerin FPÖ'nün söylem üstünlüğünü elinden alabilmek

için tedavüle soktukları sağcı ve hatta aşırı sağcı dil Avusturya siyasetinin yeni normal haline gelmiştir.” (Keskin, 2017).

FPÖ, ÖVP ile koalisyon ortağı olunca ülke ekonomisi ve geleceği ile ilgili karar alma ve yönetme süreçlerine dahil oldu. Böylece küreselleşme ve modernizmin kaybedenlerinin sesi ve sistem karşıtı parti pozisyonunu terk ederek sistemin içine dahil oldu. Bunun üzerine kendisiyle çelişkiye düşen FPÖ, 2002 seçimlerinde oy kaybetti. Partinin içine düşdüğü tutarsızlık ve başarısızlık FPÖ’yi koalisyon ortağı ÖVP karşısında zayıf bir konuma soktu. Bu tutarsızlık, başarısızlık ve zayıflık aynı zamanda parti içindeki görüş ayrılıklarını da derinleştirdi. Böylece Jörg Haider, Heinz-Christian Strache ve arkadaşları Andreas Mölzer ile Ewald Stadler arasındaki görüş ayrılıkları sonucunda Haider liderliğinde, partideki arkadaşları ve hükümetteki kadrosuyla 4 Nisan 2005 tarihinde Avusturya’nın Geleceği İçin İttifak (Bündnis Zukunft Österreich-BZÖ) kuruldu. Jörg Haider 2005’ten 2006’ya kadar ve 2008’de BZÖ Genel Başkanıydı. Böylece seçimlere katılmadan hükümete giren BZÖ altı yıl boyunca ÖVP’li Wolfgang Schüssel’in liderliğinde Birinci Schüssel ve İkinci Schüssel hükümetlerinin ortağı oldu. Haider’in FPÖ’den ayrılmasının ardından 2005 yılında partinin başına Heinz-Christian Strache geçti.

3.2 Strache Dönemi

FPÖ’nün aşırı sağcı yapısı 1986-2005 Haider dönemi ile 2005’te yönetime gelen Heinz-Christian Strache dönemi (2005-2018 halen devam etmekte) arasında bazı benzerlikler olmasına rağmen önemli bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Strache yönetime geldiği 2005’ten beri farklı bir strateji izlemektedir. Haider yönetimindeki FPÖ açıkça extremist ve aşırı sağcı bir parti biçiminde hareket etmekte behis görmedi. FPÖ bu dönemde hem nasyonal sosyalist (Nazi) geçmişine hem de anti semitizm ile bağını hiç koparmadı ve aşırı sağcı yönünü hiç terk etmedi (Wodak ve Pelinka, 2002).

Bilinçli bir şekilde İsrail karşıtları ile yakınlaşan Haider 2008 yılında ölmeden önce, Muammer Kaddafi ile dostluk kurmuş ve Irak işgali öncesinde Saddam Hüseyin ile yakınlaşma çabasına girmişti. Ölümünün ardından yolsuzluk skandallarıyla gündeme gelen Haider’in devlete ait şirketlerin özelleştirilmesinden komisyon aldığı ve Kaddafi ile Saddam Hüseyin’den milyonlarca avro aldığı ile ilgili iddialar ortaya atıldı (Fekete, 2018, 36).

Zaman zaman Nazileri öven Haider ve partideki yönetici arkadaşları tarihsel revizyonist yapılarını koruyarak Hitler ideolojisini olumsuzlamadılar. Bu konuda bir tavır almak zorunda kaldıklarında ise çoğu zaman bunu sürüncemede bırakan bir tutum sergilediler. FPÖ 1986’dan itibaren popülist söylemler de kullandı ancak hem aşırı sağcı hem de popülist özellikler taşıyordu (Taguieff, 2007; Thélène ve Guénard, 2014). Bu konuda ikili oynayarak büyüyen FPÖ, bir yandan sistem karşıtı bir partiymiş izlenimi vererek, aşırı sağcı nosyonel sosyalist çizgiyi mahkum etmeyerek, Nazi hayranlarına hitap ederken, diğer yandan popülist bir söylemle etki alanını genişletti ve böylece 2000 yılında iktidara kadar geldi.

Ancak 2005 yılından itibaren yönetime gelen Strache, daha farklı bir strateji izleyerek İsrail taraftarı bir politika izledi. Haider’den sonra kendisini daha geniş kesimler nezdinde normalleştirme ve kabul ettirme stratejisi izleyen Strache, sıkı bir İsrail dostu olduğunu gösterme çabasına girdi. Strache bu stratejisini pekiştirmek için İsrail’e kadar giderek oradan şu mesajı veriyordu: “Avrupalıların sessiz kalmayacakları alanlar vardır. İsrail yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bunun gerçekleşmesi Avrupa varlığının temellerini kaybetmesiyle sonuçlanacaktır.” Avrupa’daki politikacıların on yıllar boyunca demografik gelişmeleri göz ardı ettiğini ileri süren Strache, Avrupa’nın bir İslamlaşma sürecinden geçmekte olduğunu söyleyerek bu konuda toplumu uyardıklarını ileri sürüyordu. Hristiyan Batı’nın kendini İslam’dan koruması gerektiğini ileri savunan Strache “İslami bir toplum olmak istemiyoruz” diyerek aşırı sağ partilerin İsrail’in dostu olduğunu ileri sürdü (Hawley, 2011).

2018’de İsrail’in Kudüs’ü Başkent ilan etmesi tartışmalarına katılan Strache, “İsrail’in dileğini takdir edebilirim çünkü birçok politikacının dediği gibi, Başkent Kudüs’dür. Orası Knesset’in bulunduğu yerdir” diyerek İsrail’e destek verdi. Buna karşın temkini de elden bırakmayan Strache; “Dünyanın çoğunun istediği olduğu gibi, elçiliklerin orada yer alması da bizim arzumuz olurdu. Fakat bizler, tarafsız bir ülke olan Avusturyalılar, tek taraflı hareket etmeme ve AB’de bir denge olması gerektiğinden emin olmalıyız” (Ahren, 2017) diyerek bir denge tutturmayı ihmal etmedi.

Alman milliyetçi hareketi içinde büyüyen Strache, Gottfried Küssel gibi Avusturya aşırı sağının en sert kesimleri ile ilişki kurarak aşırı sağ içinde kendine önemli bir yer edindi. Haider’in en büyük savunucusu olarak bilinen Strache, zamanla en büyük rakibi haline gelerek partinin başına geçmişti. Çok az okuduğu bilinen, entelektüel ve siyasi kültürü sınırlı olan Strache karizması, kolay iletişim kurma becerisi ve etkili konuşma yeteneğiyle bu açığını kapatmaya çalışmaktadır. Haider’e göre kadınların daha çok sevdiği Strache, gençliği çekmek için rap müziği yapmakta ve kendinden yaşlı siyasetçilerle dalga geçmektedir.

Böylece çevresine kabiliyetli gençleri toplayarak etkinliğini pekiştirmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda etkin bir şekilde internetten yararlanan Strache, FPÖ'yü modernleştirerek daha geniş kesimlere ulaştırmayı başardı.

Haider ve Strache arasındaki büyük farklılıklara rağmen, iletişim tarzları birbirine benzemektedir. Strache de Haider gibi sık sık Avusturya halkının "düşmanları" söylemini kullanmakta büyük ustalık göstermektedir. Ancak Haider, fanatik bir anti-komünist iken Strache'nin, aşırı solun durumu ve Avusturya Komünist Partisi (KPÖ) gibi konularla pek ilgilenmemesi dikkat çekiyor.

4. ANTI SEMİTİZMDEN ANTI İSLAMCILIĞA

FPÖ ve ÖVP koalisyon hükümeti döneminden dersler çıkaran Strache, iktidara gelebilmek fikrini kabul ettirebilmek için partisini ve söylemini modernize etti. Daha esnek bir söylem geliştirerek daha geniş bir kesime hitap etme yolunu seçti. Daha geniş bir kesime hitap eden bir yönetici eliti de yanına çeken Strache, politikalarını Haider'in aşırı sağcı ulusalcı söylemi yerine "Avusturya vatanseverliği" söylemi üzerine oturttu. Burada geçmişteki büyük Alman ulusu ve ona karşı oluşturulan ötekiler yerine, "Avusturya vatanseverliği" ve öteki olarak da göçmenler ve Müslümanlar konuldu.

Böylece söylem değiştiren FPÖ, aslında mevcut "öteki" ve "yabancı" konseptini yeni dünyanın daha kolay kabul edeceği bir hale dönüştürmüş oluyordu. Üstelik pratik olarak göz önünde bulunan medyanın desteğiyle nefret edilmesi kolayca sağlanabilen Müslüman göçmenler geniş kitlelere ulaşmak için çok daha pratik bir malzeme olarak kullanılabilirdi. Aslında Haider'in başlattığı göçmen karşıtlığını, Strache daha da ileri götürerek göç ve Müslüman karşıtlığını temel konsept haline getirdi. İslam'ın doğasının Avusturya Anayasası ile uyumlu olmadığını ileri süren FPÖ lideri Strache, sürekli Müslümanları hedef gösterirken sık sık Türkiye'yi de hedef aldı. Türkiye'nin AB'ye üyeliğine karşı olduğunu belirten Strache, Türkiye'nin AB'de yeri olmadığını söyleyerek bunu propaganda malzemesi olarak kullanmaktadır.

Avusturya'da kolektif duyguya dayanan Avrupa karşıtlığı içinde var olan "Avusturya vatanseverliği" bu kopseptle stratejik bir uyum içerisindedir. Avrupa projesinin tüm ulusal çerçevelerin ötesine geçmeyi amaçladığını bilen Strache, diğer ideolojik alt düzlemler tarafından rafine edilen ulusal bir tepki geliştirdi.

Aslında dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Avusturya'da da hala dini, kültürel ve ekonomik bir anti semitizm mevcut. Çünkü Sivanandan'ın belirttiği gibi kendisiyle hesaplaşmadığı sürece ırkçılık asla kendiliğinden ortadan kalkmaz. Değişen sosyal, ekonomik ve kültürel koşullara göre sürekli değişik biçimlere girerek varlığını sürdürür. (Fekete, 2018, 4) Bu yüzden Ignazi'nin de belirttiği gibi Avusturya'dan antisemitizm hiçbir zaman tamamen sökülüp atılmadı (Ignazi, 2003, 118). Ancak bunu açıkça ifade etmek kabul görmediği için bu duygu şimdilik daha ziyade yer altında varlığını devam ettirmektedir. Bu yüzden anti İslamcılık anti setimizmin önüne geçmiş durumda. Gösterişli bir anti-siyonist ve anti-Amerikan olan Haider, Arap despotların dostu iken Strache, bu oyunu tersine çevirdi. Tıpkı Marine Le Pen'in yaptığı gibi. Bugün için ortak düşman olarak gördükleri Müslümanlara karşı İsrail'e yaklaşmak benimsedikleri yeni strateji olarak dikkat çekiyor. Oysa bu partilerin ne kadar Yahudi düşmanı olduğunu anlamak için tarihlerine kısa bir göz atmak yeterlidir. Her iki hareket de şimdilik temkinli bir Amerikan düşmanlığı sürdürürken aynı zamanda Rusya ile yakın ilişkileri tercih etmektedirler.

Avrupa'nın, Amerika'nın etkisi nedeniyle bir kültürel çöküş ve ekonomik bağımlılık yaşadığını ileri süren Putin'in Amerika'nın etkisinden çıkmış "Büyük Uluslar Avrupası" söylemi ve Avrasya projesi Avrupa'daki Amerikan karşıtları ve küreselleşme karşıtları aşırı sağcı hareketler tarafından çok kolay satın alındı. Dönemin yeni modası aşırı sağcı siyasetçilerin Putin hayranlığı dikkat çekiyor. Marine Le Pen'in Putin hayranlığı gibi FPÖ'nün de açık bir Putin hayranlığı dikkat çekmektedir. Hatta FPÖ ile Rusya arasında bir işbirliği antlaşması yapıldığı ve Putin ile FPÖ arasında son derece yoğun temasların olduğu bilinmektedir. Putin ile FPÖ'nün işbirliği ve ortak noktaları ideoloji, Avrupa Birliği ve Brüksel karşıtlığının da ötesinde stratejik bir boyut kazanmaya başlamıştır. Avusturya aynı zamanda Rusya'nın islamizle mücadelesine askeri destek vermektedir. Ayrıca İngiltere'nin Kremlin'i eski bir casusun ve kızının İngiltere'de zehirlenmesine karışmakla suçlamasının ardından, AB üyesi ülkeler Rus diplomatlarını sınır dışı ederken, Avusturya AB üyesi ülkelerin bu yaptırımına karşı çıktı. Rusya'ya destek veren Avusturya Rusya'ya yönelik yaptırımların kaldırılması çağrısında bulundu (Şarku'l Avsat, 2018).

Strache, FPÖ'nün propagandasını toplumun tüm katmanlarına açarak bir yandan 60 yaş üstü kadınlar, memurlar ve üniversitelileri hedef alan yeni söylem geliştirerek, aynı zamanda partinin faşizan geçmişi ve eski ırkçı söylemleri nedeniyle olası tepkileri yatıştırmayı hedefliyordu. Bu mücadele iki tamamlayıcı stratejik yaklaşımla desteklendi. Birincisi internetin yaygın ve etkin bir şekilde kullanılması oldu. Bir diğeri kelimeleri kırarak, anlamlarıyla alay ederek göçmenlerle ilgili alayın meşrulaşmasını

sağlamak oldu. Örneğin mülteciler için solda çok belirgin olan “iyi adam” (gutmensh) kavramı ile alay edilerek bunun negative anlam kazanması ve bu olumsuzluğun kabullendirilmesi oldu. İki yıl içinde bu “gutmensh” kavramı özellikle de Facebook üzerinden yürütülen kampanyalar ve okuyucular tarafından yayıncılara gönderilen mektuplar sonucunda “piç” (benet) ile eş değer hale getirildi. Böylece mülteciler için iyi bir şeyler yapmak (aptal, salak hatta tehlikeli gibi) olumsuz bir anlam kazanmaya başladı.

Ustaca hazırlanmış seçim kampanyalarında göçmen ve suç sözcükleri birlikte kullanıldı. Suç ve göçmen temaları “Viyana gangster şehri Şikago olmamalı” sloganıyla pazarlandı. Aynı teknik “ekonomik mülteciler”, “iltica endüstrisi”, “tokatçılar hoş geldiniz”, “kültür zenginleştiricileri” gibi başka terimler ve ifadeler için de kullanıldı. “Önce Avusturya” sloganıyla imza kampanyası başlatan FPÖ, göç politikalarına karşı referandum istedi. Partinin referandum özlemi hayata geçmedi ama toplumda tortusu kaldı. Ardından “Avusturya Özgür Kalmalı” sloganıyla imza toplamaya başladılar. Bu kampanyanın hedefi de Türkiye’nin AB’ye girmesini engellemektir (Atikkan, 2017, 112).

Bu “kelime savaşı” ile Strache partisine yeni bir dil kazandırdı. Bu da demokratik partilerin FPÖ’ye cevap yetiştirmesini zorlaştırdı. Partinin kullandığı yeni dil onu Haider dönemindeki gibi ulusal sosyalist bir parti gibi göstermemektedir. Partinin yabancı düşmanı ve otoriter olduğu kesin olarak bilinmesine rağmen bu durumu Strache’nin gülüşünün arkasına gizlemeyi başarıyor. Aslında buda ayrıca kapsamlı olarak analiz edilmesi gereken bir konudur. Bu politik yaklaşımla Strache ve milliyetçi popülist müttefikleri Avrupa düzeyinde göç politikalarının daha da sertleşmesini, AB’ye dayatılabilir mi? Bunu bilmek için henüz çok erken, ancak bu semantik strateji sayesinde FPÖ tipi yabancı düşmanı popülist partilerin ideolojik referanslarının popülerlik kazanacağı açıktır (Moreau, 2016).

FPÖ geçirdiği değişim ve dönüşümünün yanı sıra söylemde yabancı düşmanlığını reddediyormuş gibi yaparken, gerçekte kimlikçi politikalara önem vermeyi sürdürdü. Yabancı düşmanlığı yapan ırkçı, milliyetçi, özellikle de Müslüman düşmanlığı yapan referanslar, söylem ve simgeler kullanmaktan geri kalmadı. Strache de aslında Haider’in izlediği yolu izledi. Aynı kesimlere ve duygulara hitap etmeye devam etti. Onun farkı özellikle yabancı düşmanlığı konusundaki stratejide beliriyordu. Haider’in yabancı düşmanlığı politikalarını farklı bir yöne çeviren Strache, özellikle Yahudi düşmanlığı politikasını terk ederek Yahudilere, özellikle de İsrail’e yakın söylemler geliştirdi. Çünkü yeni dünyada göçmen ve Müslüman düşmanlığı çok daha kolay medyada kendine yer ve destek bulabiliyordu. Bu söylemler Strache döneminde prim yapan seçmenlere kolay ulaşan en etkin malzemeler olarak kullanıldı ve kullanılmaya devam etmektedir. Buna rağmen Strache gelinen noktada sorunsuz bir şekilde hükümet ortağı olabileceği, hatta devlet başkanı olarak kabul edilebileceği fikrini ustaca kabul ettirmiş oldu. Bu sadece Strache’nin başarılı kampanyasının sonucu değil, medyanın bu görüşleri kolayca satın alması ve sık sık işlenmesinin de bu başarıda ciddi bir etkisi olduğu bilinmektedir.

5. FPÖ’NÜN SEÇMEN KİTLESİ

Aşırı sağcı milliyetçi yapısına rağmen FPÖ hem Haider döneminde hem de Strache döneminde klasik sınıf ayrılıkları ve cinsiyetçi yaklaşımları aşarak, kendini bu konuda yenileyerek daha geniş kesimlere ulaşabildi. FPÖ taraftarları içerisinde dar gelirli ve az da olsa kadın taraftarların bulunması bunu göstermektedir. FPÖ’nün seçmenlerine bakıldığında; “1983 yılında serbest meslek sahipleri; üst düzey memurlar; üniversite mezunları çoğunlukta iken; 1992’ye geldiğimizde işçiler, kalifiye elemanlar ve küçük işletme sahiplerinin öne çıktığı görülmektedir. 1994 yılında FPÖ’ye oy verenlerin 1/3’ünü işçiler oluşturmakta idi ki, bu oran 1983’de % 2 civarındaydı (Boztepe, 1997, ss.95-102). Sosyal açıdan FPÖ giderek daha az eğitilmiş, dar gelirli kesimlerin partisidir. Kamuoyu araştırmaları FPÖ seçmenlerinin çoğunun; sistemden zarar gören, “modernizmin mağdurları” olduklarını göstermektedir. Sanayi, ticaret veya tarım sektöründeki kriz sonucu zarara uğrayan ve hükümetçe kendilerine yardım edilmeyenler, FPÖ’nün seçmen kitlesini oluşturmaktadır.” (Hançer, 2005, 39).

Diğer yandan FPÖ, farklı kuşaklara açılmayı da bir strateji olarak önüne koyup gençlere ulaşmayı başardı. 1986’da taraftarlarının 10’u genç iken 1999’da bu oranı % 47’ye çıkardı bu tandance günümüzde devam etmektedir (Moreau, 2016).

Ayrıca Avusturya’da FPÖ’nün başarısında İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana SPÖ ve ÖVP hükümetlerine duyulan tepkinin etkisi olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Bu iktidarların ve siyasetçilerin yolsuzluklarına ve başarısızlıklarına duyulan tepkinin de FPÖ’ye olan desteği arttırdığını savunanlar bulunmaktadır. Bu görüşü savunanlar genel olarak FPÖ oylarını “büyük oranda protesto mahiyetinde” değerlendirmektedir. FPÖ’nün başarısında Haider’in karizmasının önemli rol oynadığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Ayrıca FPÖ’ye oy kazandıran en önemli konulardan birinin de göçmenler ve partinin göçmenlere karşı kullandığı ötekileştirici dil olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalar FPÖ’ye oy

veren her iki kişiden birinin göçmenlerden dolayı oyunu FPÖ'ye verdiğini ifade etmesi (Hançer, 2005, ss.39-40) bunu açıkça göstermektedir.

Haider'in politika ve söylemleri özellikle düşük gelirli erkeklerin ilgisini çekiyordu. Büyük bir kısmını genç erkeklerin oluşturduğu seçmen kitlesi, genellikle eğitim seviyesi düşük, herhangi bir sendikaya üye olmayan veya sendikal bağları gevşek olan, aynı zamanda dini bağları zayıf kesimlendendi. Bunlar genellikle kendini uyum demokrasinin unuttukları olarak gören kesimlerdi. Bu kesimler aynı zamanda küreselleşme sürecinin mağdurları olarak da yorumlanabilir.

Burada işçilerin FPÖ'ye oy vermesi sosyal hareketliliğe uyum sağlama isteğinin bir ifadesi değil, aksine bu hareketliliğin reddedilmesi olarak okunmaktadır. Bu seçmenlere referans olarak "kirpi toplumu" deyimini kullanılmaktadır. Piyasa ekonomisinin herkese kar getireceği söylemine artık herkesin inanmadığı bir dönemde girildiğinde korku psikolojisi onları en hızlı şekilde harekete geçiren enstrüman olmaktadır. Burada küreselleşme ve beraberinde getirdiği uluslar arası rekabet ve aynı zamanda göçmenlerin daha görünür olması bu söylemleri kullanları başarılı kılmaktadır. Dolayısıyla gelecek korkusu ve tedirginlik aynı zamanda sosyal güvenlik sorunu ve terörizm korkusu bunları dillendiren söylemlere fazlasıyla karşılığını oy olarak geri getirmektedir. Diğer yandan yıllarca süren koalisyonların başarısız ekonomi politikaları aynı zamanda siyasi elitleri kendi çıkarları için çalışan, yolsuzluk yapan, güvenilmez insanlar olarak damgaladı (Moreau, 2016).

Dolayısıyla en azından ilk aşamada Avusturya toplumunda modernizasyon sürecindeki çatışma hattındaki kaybedenler FPÖ'ye sarıldılar. Anketler, FPÖ'nin korunmasız ekonomik sektörlerde en iyi performansı gösterdiğini doğrulamaktadır. Hem Haider dönemindeki hem de Strache dönemindeki FPÖ, ne sadece dindarların, ne sadece milliyetçilerin partisi ne de bir sınıf partisi olarak tanımlanabilir. Hatta aslında tüm bunlara karşı bir parti olduğu söylenebilir. Çünkü FPÖ tam da bu bölünmeler etrafında gelişerek güçlendi.

Avusturyalılar 2013'te yapılan seçim kampanyasında genel olarak eğitim, işsizlik, emeklilik, vergilendirme, göçmenler ve entegrasyon gibi konuları yoğun bir şekilde tartıştılar. FPÖ seçmenlerinin öncelikleri ise genel olarak göçmenler, emekli aylıkları, vergiler, işsizlik ve yaşam maliyeti idi. FPÖ seçmenleri ekoloji ve ulaşım gibi konulara çok az ilgi duyuyordu. Avusturyalılar 2014 seçim kampanyası sırasında ise esas olarak göç (% 80), işsizlik (% 75), güvenlik (% 73), tüketici ürünlerinin kalitesi (% 73), sosyal yardımlar (% 73) ve bakım konularını ele aldılar. Siyasi tercihlere baktığımız SPÖ seçmenlerinin (% 86) genel olarak işsizlikle ve (% 85) oranında sosyal yardımların sürdürülmesi konularıyla ilgilendiğini görüyoruz. ÖVP seçmenlerinin ise % 83'ünün kamu borçlarının azaltılması ile ilgilendiği görülmektedir. Ancak FPÖ seçmeninin % 92'si göç, % 89'u güvenlik ve suç ve ancak % 85'i işsizliği tartıştı (Moreau, 2016). Bu sonuçlara bakıldığında liberal bir yaklaşımla bir takım değişikliklerin talep edildiği görülmektedir. Genel olarak seçmenlerin talepleri arasında; Avusturya pazarının korunması, işsizliğe çözüm bulunması ve göçün durdurulması konuları öne çıkmaktadır.

6. SİSTEMİN İÇİNDE SİSTEM KARŞITLIĞI

FPÖ'nün aşırı sağcı yapısını gizlemeye yönelik girişimlerine bağlı olarak geçirdiği değişim sürecinde yürüttüğü popülist politikalar, aslında onu kendisiyle çelişen noktalara da sürükledi. Buna rağmen ideolojik tutarlılığını kamuoyu hareketlerine feda eden FPÖ, geçmişte savunduğu şeylere karşı politik noktalara savruldu. Örneğin geçmişte Yahudi karşıtı politikalar ve söylemler kullanan parti günümüzde İsrail ve Yahudi dostu olduğunu ileri sürmektedir. Geçmişte AB karşıtı bir politika izleyen parti günümüzde bir denge politikasından söz etmektedir. Ancak partinin bu söylemleri güven vermemektedir.

İnsanların terörizm, uyuşturucu kaçaklığı, hırsızlık gibi suçlarla ilgili korkularını körükleyen güvenlik kaygılarına dokunan FPÖ'nün programı² özellikle göçmen krizini çok iyi kullandı. Özellikle de 2015'teki kitlesel mülteci akını FPÖ gibi diğer Avrupa ülkelerindeki aşırı sağcı ve popülist partilere önemli oranda alan açarak bir anlamda onların söylediklerinin ne kadar doğru olduğunu gözler önüne serdi. Bütün Avrupa'da olduğu gibi Avusturya'da da mülteci sorunu ciddi boyutlarda tartışılmaya başlandığından bu yana etkinliğinin arttığı gözlenmektedir. FPÖ bu noktada sadece kendi politikaları değil aynı zamanda diğer partilerin politikalarını da etkileyerek onları da göçmen karşıtı söylemler kullanmak durumunda bıraktı. Yardım'ın da belirttiği gibi mülteci akınının aşırı sağın güvenlikçi ve mültecilere karşı söylemlerini meşrulaştırmaya yaradığı görülmektedir. FPÖ de bunu çok ustaca kullandı. Göçmenlere ve özellikle de Müslümanlara karşı önyargı ve algıları ustaca kullanan aşırı sağ partiler insanların korkularını manipüle ederek bir tür korku toplumu oluşturmaktadırlar. "Avrupa'nın eşi görülmemiş bir mülteci akımına uğradığı,

² FPÖ'nün parti programı için bkz; www.fpoe.at/themen/parteiprogramm/, Erişim Tarihi: 31 Ekim 2018.

göçmenlerin yani Müslümanların yerli halkın işlerini aldıkları, yükselen işsizlik oranlarının sorumluları oldukları ve suçluluk oranlarının yüksek olduğu efsane ve önyargılar aşırı sağ tarafından ustalıkla gündemde tutulmaktadır.” (Yardım, 2017, ss.217-234).

FPÖ'nün serbest piyasa ekonomisini savunan, buna karşın sağlık, emeklilik gibi alanlarda “ulusal tercih” önceliğini savunan, Avusturyalılara ve birçok sosyal kategoriye sübvansiyon politikası savunarak, göçmenleri dışlayan uyumsuz müdahale eğilimleri tipik tutarsız, aşırı sağcı politikalar olarak dikkat çekmektedir. Yine bankaların kontrolü, avro ve AB'den çıkmayı savunan politikalar da aynı tutarsızlıkları göstermektedir. Bu politikalar kitleler üzerindeki etkisini; tutarlılık ve gerçeklikten ziyade “biz” ve “öteki” kutuplaştırması ve düşmanlaştırmasından almaktadır.

Avrupa'da Schweizerische Volkspartei (SVP), Kuzey Ligi, Kuzey Avrupa Özgürlük Tarafları gibi oluşumlar faşist veya nasyonal sosyalist geçmişle açıkça aralarına mesafe koymak zorunda kalırken, Haider yönetimindeki FPÖ “revizyonist” olarak kaldı. Bu anlamda Macaristan'da Jobbik gibi partilere daha yakın olduğu kabul edilebilir. Strache yönetimindeki FPÖ ise Haider modelinden uzaklaşarak diğer milliyetçi popülist oluşumlara daha yakınlıktı. Strache dönemi FPÖ'sü daha çok popülist söylemler kullanmaktadır. Nazi dönemi nasyonal sosyalist geçmişle arasına mesafe koymayan FPÖ, uzun yıllar boyunca Avrupa Parlamentosu'na girememişti. Ancak bu popülist söylemle birlikte Avrupa Parlamentosu'nda Milletler ve Özgürlükler Avrupa Hareketi (MENL) ile Milletler ve Özgürlükler Partisi (ENL) gibi hareketler içinde merkezi bir rol oynamaktadır. Peki daha fazla popülist söylemler kullanan FPÖ aşırı sağcı kimliğinden koptu mu? Aslında hayır. Popülist söylemlerle onu sadece kamufle etmektedir. Aynı yöntemi Fransa'da Marine Le Pen de kullanmaktadır.

Diğer yandan Avusturya'da aşırı sağcı ve milliyetçi popülist partinin bu çifte etiketinin, kısa vadede aşırı sağ sistemine içine çekerek onu şiddetten uzak tutarak, siyasi sistem üzerinde olumlu bir etki yaptığı da söylenebilir. Oysa Almanya'da neo-nazi hareketi özellikle yeni Bundeslander'de şiddet hareketi ve şiddet olaylarının gelişmesine neden oldu. Ancak Avusturya'da bu nasyonal sosyalist hareketin serbest olması ve sistem içerisinde rahatça hareket etmesi bu hareketin şiddet tarafını emerek sisteme dahil olmasına olanak sağladı. Fakat Strache'nin FPÖ'nün söylemlerini değiştirerek onu daha da güçlendirmesi kimlikler tarafından şekillendirilen Avusturya siyasi sistemindeki “zor” örgütsel ve eylemci potansiyelin yavaş yavaş yapılandırılmasına olanak sağladı. Almanya ve Fransa gibi ülkelerle karşılaştırıldığında bu hareketin genişliğine ve gücüne rağmen göçmenlere, mültecilere ve Yahudilere karşı örgütsel çok fazla şiddet olayı yaşanmadığı gözlemlendi. Tek tük olaylar ve dazlakların yaptığı bazı olaylar dikkat çekti (Moreau, 2016).

7. SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Nazi yönetiminde görev almış kişiler tarafından kurulan FPÖ, 1950'lerden günümüze kesintisiz bir şekilde siyasette yer aldı. 1957'de FPÖ ve ÖVP'nin ortak Cumhurbaşkanı adayı göstermesinin ardından başlayan kendini kabul ettirme süreci 1980'lere kadar yavaş yavaş gelişti. FPÖ ile SPÖ'nün 1983-86 koalisyonu ile bu süreç alenileşmeye başladı. Aslında bu süreç aşırı sağın meşrulaşması konusunda önemli bir kırılma noktasıdır. 1999'daki seçim başarısı ve 2000'den itibaren ÖVP ile kurduğu koalisyon ise FPÖ'yü Avusturya siyasetinin en önemli temel aktörlerinden biri haline getirdi. Ayrıca bu dönemin en önemli özelliklerinden biri FPÖ'nün Avusturya siyasetinde yakaladığı söylem üstünlüğü oldu. Göçmen ve Müslüman karşıtlığı, “Avusturya vatanseverliği” ve “ulusal öncelik” gibi konuları gündeme getiren FPÖ, böylece uzun yıllar ülkenin gündemini belirledi.

Bu arada seçmenlerini kaptırmak istemeyen diğer partiler de FPÖ'nün tuzağına düşerek, güvenlik sorunu, göçmen ve Müslüman karşıtlığı gibi alanlarda siyaset yaptı. FPÖ'nün taleplerini karşılayan güvenlik ve göçmen karşıtı yasalar çıkardılar. Buna rağmen seçmenlerini korumakta başarısız oldular çünkü radikalleşen seçmenler çoğunlukla orijinali kopyaya tercih etti. Böylece FPÖ bir yandan insanları kendisinin siyasetteki varlığına alıştırtırken, aynı zamanda göçmen ve Müslüman karşıtlığını meşrulaştırmayı başardı. FPÖ'nün stratejisi aynı zamanda Batı Avrupa'daki benzer aşırı sağcı partiler tarafından da görülmekte ve kullanılmaktadır.

Özellikle Strache'nin başa gelmesinden beri sürekli esnek bir dil kullanarak başka kültür ve kimliklere düşman olmadığını ileri süren FPÖ, bu sayede ciddi bir meşruluk kazandı. İnternet ve bilgi iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanarak esnek ve manipülatif bir dil kullanan FPÖ, insanların korkularını manipüle ederek göçmenlere ve Müslümanlara karşı siyaset yapmaktadır. Başka kimlik ve kültürlerle karşı olmadığını söylemesi onun gerçekten yabancı düşmanı olmadığı anlamına gelmez. Aradaki fark Hitler döneminde Yahudiler ve Çingeneleri hedef alan nasyonal sosyalistler ve aşırı sağcılar, 21. Yüzyıla geldiğimizde bu kez göçmenleri özellikle de Müslümanları hedef aldılar. Söylediklerine değil yaptıklarına

bakıldığında bu açıkça görülmektedir. 1999 yılında koalisyon görüşmelerine başladığında AB ülkelerinden tepkilerle karşılaşan FPÖ'nün bugün hiçbir tepki görmeden normal bir politik süreç gibi koalisyon hükümetine girmesi ve liderinin de başbakan yardımcısı olması ve FPÖ'nün dahil olduğu koalisyonun normal bir şekilde AB dönem başkanı olması bunu açıkça göstermektedir.

Böylece FPÖ sadece Avusturya'da değil aynı zamanda Batı Avrupa ülkelerinde aşırı sağ ve onun kullandığı argümanların meşrulaşmasının öncülüğünü yaptı. Yarın AB'nin başka ülkelerinde de aşırı sağcı hareketlerin iktidara gelmesi artık normalleşme sürecine girdi. Dolayısıyla aslında FPÖ'nün tarihi sadece aşırı sağcı görüşlerin Batı Avrupa'da meşrulaştırılması değil aynı zamanda Müslüman karşıtlığının meşrulaştırılması tarihi olarak işledi.

KAYNAKÇA

- Ahren, Raphael (2017). Sympathetic to Israel on Jerusalem recognition. *Times of Israel*, Aralık 11 2017, Erişim Tarihi: Ekim 26, 2018, <https://www.timesofisrael.com/austrian-far-right-leader-backs-moving-embassy-to-jerusalem-in-sentiment/>.
- Aktaş, Murat (2016). *AB ve Türkiye*. Bursa: Dora Yayınları.
- Atikkan, Zeynep (2017). *Avrupa Benim: Batı Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi*. İstanbul: Metis.
- Bieber, Florian (2016). For Austria's Far Right, a Way to Find Victory in Defeat. *New York Times*, Mayıs 24, 2016, Erişim Tarihi: Ekim 19, 2018, <https://www.nytimes.com/2016/05/25/opinion/for-austrias-far-right-a-way-to-find-victory-in-defeat.html>.
- Boztepe, Kemal (1997). Avusturya'da 'Aşırı Sağ'ın Önlenemeyen Yükselişi. *Toplumbilim Dergisi*, S.7 s. 95-102.
- Cliffe, Jeremy (2016). For Austria's far right, defeat may be a springboard. *The Guardian*, Mayıs 24, 2016, Erişim Tarihi: Ekim 19, 2018, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/may/24/austria-far-right-defeat-freedom-party>.
- Fekete, Liz (2018). *Europe's Fault Lines Racism and the Rise of the Right*, London: Verso.
- FPÖ parti programı (Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ)). Erişim Tarihi: Ekim, 31, 2018, www.fpoe.at/themen/pariteiprogramm/.
- Göç Vakfı, (2017). *Avusturya'daki Aşırı Sağcı "Avusturya Kimlik Hareketi" Örgütü*. Nisan 2017, Erişim Tarihi: Ekim 29, 2018, <http://gocvakfi.org/avusturyadaki-asiri-sagci-avusturya-kimlik-hareketi-orgutu/>.
- Hainsworth, Paul (2008). *The Extreme-right in Western Europe*. London and New York: Routledge.
- Hançer, Özlem (2005). *Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme: Fransa ve Almanya Örnekleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Hawley, Charles (2011). The Likud Connection Europe's Right-Wing Populists Find Allies in Israel, *Der Spiegel*, Temmuz 29, 2011, Erişim Tarihi: Ekim 26, 2018, <http://www.spiegel.de/international/europe/the-likud-connection-europe-s-right-wing-populists-find-allies-in-israel-a-777175.html>.
- Het Vrije Volk (2008), Jörg Haider over de bankenmafia Ekim 13, 2008'den aktaran, Wikipedia, Erişim Tarihi: Ekim 26, 2018, https://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%B6rg_Haider.
- Ignazi, Piero (2003). *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Karner, Christian (2011). *Negotiating National Identities: Between Globalization the Past and 'the Other'*. Ashgate: Routledge.
- Karnitschnig, Matthew (2016). Austria's right-wing insurgency. *Politico*, Mayıs 19, 2016, Erişim Tarihi: Ekim 28, 2018, <https://www.politico.eu/article/austria-political-upheaval-not-just-flirting-with-far-right-werner-faymann-norbert-hofer-fpo/>.
- Keskin, Kazım (2017). Avusturya Seçimleri ve Aşırı Sağın Merkeze Yerleşmesi. *Seta Perspektif*, S.180, Ekim 2017. Erişim Tarihi: 28.10.2018, https://setav.org/assets/uploads/2017/10/180_Prspktif_Avusturya.pdf.
- Mammone, Andrea (2016). Does calling far-right parties 'populist' legitimise them?. *Open Democracy*, Haziran 9, 2016, Erişim Tarihi: Ekim 16, 2018, <https://www.opendemocracy.net/westminster/andrea-mammone/european-democracies-and-far-right>.
- Moreau, Patrick (2016). *L'Autriche des Populistes*. La Fondation pour l'innovation politique, Erişim Tarihi: Ekim 10, 2018, <http://www.fondapol.org/etude/patrick-moreau-lautriche-des-populistes/>.
- Moreau, Patrick (2012). *De Jörg Haider à Heinz Christian Strache, L'extrême droite autrichienne à l'assaut du pouvoir*. Paris: Éditions du Cerf.
- Morrow, Duncan (2000). "Jörg Haider and the New FPÖ: beyond the Democratic Pale", ed. Paul Hainsworth. *The Politics of Extreme Right: From the Margins to the Mainstream*, London: Pinter.
- Mudde, Cas (2002). *The ideology of the extreme right*. Manchester: Manchester University Press.
- Nohlen, Dieter ve Philip Stöver (2010). *Elections in Europe: A Data Handbook*. Baden-Baden: Nomos.
- ÖRF, Eylül 27, 2008, 22h34'den aktaran Wikipedia, Erişim Tarihi: Ekim 26, 2018, https://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%B6rg_Haider.
- Stone, Jon (2018). Austria's far-right party FPÖ says some criticism of its Nazi links is 'justified'. *Independent*, Şubat 16 2018, Erişim Tarihi: Ekim 25, 2018, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/fpo-far-right-nazi-links-justified-heinz-christian-strache-austria-a8214086.html>.
- Şarku'l Avsat (2018). Putin, Avusturya Dışişleri Bakanı Kneissl ile dans etti. *Şarku'l Avsat Türkçe*, Ağustos 19. 2018, Erişim Tarihi: Ekim 23, 2018, <https://turkish.aawsat.com/2018/08/article55426837/putin-avusturya-disisleri-bakani-kneissl-ile-dansi-etti>.
- Taguieff, Pierre-André (2007). *L'Illusion populiste, Essai sur les démagogies de l'âge démocratique*. Paris: Flammarion.
- Thélène, Catherine C. ve Florent Guénard (2014). *Peuples et populisme*. Paris: PUF, 2014.
- Tran, Mark (2000). Austria's Freedom Party. *Independent*, Ocak 28, 2000, Erişim Tarihi: Ekim 25, 2018. <https://www.theguardian.com/world/2000/jan/28/qanda.marktran>.
- Wikipedia (2018). Jörg Haider, Erişim Tarihi: Ekim 26, 2018, https://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%B6rg_Haider.
- Wodak Ruth ve Anton Pelinka (2002). (ed.) *The Haider Phenomenon in Austria*. New Brunswick: Transaction.
- Yardım, Müşerref (2017). Aşırı Sağ ve Çokkültürlük: Avrupa'da Ötekileştirilen Göçmenler. *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 12, S. 2, s.217-234.